

Verkondiging

Gemeente in de Heer Jezus Christus,

Door zijn oogharen heen ziet de evangelist Matteüs zijn Messias in de gestalte van zijn grote voorganger Mozes. In het evangeliegedeelte dat vooraf gaat aan onze lezing van vandaag, bevond Jezus zich met drie van zijn leerlingen bovenop de berg, in de lichtende aanwezigheid van zijn Heer. De scene waarin wij ons vandaag bevinden, speelt zich af in het laagland. Beneden. Ver verwijderd van de berg der openbaring. De evangelist Matteüs maakt hier dus een welbewuste toespeling op de situatie waarin Mozes zijn volk aantrof toen hij met de twee stenen tafelen van het verbond tussen God en mens weer afdaalde. Dansend rondom het gouden kalf. Het had te lang geduurd. God en zijn leidsman Mozes waren te lang afwezig geweest. Het volk had zich leren verstaan met wat voor ogen is. Zij keerden hun rug toe naar God en zijn achterwaarts gaan leven. De toekomst kon hen gestolen worden. Deze werkelijkheid is het en daar kun je maar beter voor buigen.

Die werkelijkheid, die weerbarstige werkelijkheid, meldt zich in de vorm van een wanhopige vader die voor Jezus op de knieën valt ter wille van zijn doodzieke zoon. De jongen lijdt zeer. Hij heeft geen leven. Dan weer valt hij in het vuur, dan weer in het water. Hij is ten prooi aan alles. Hij is het leven niet meester maar hij is geheel en al door het leven zelf overmeesterd. Hij is reddeloos verloren. En tijdens de afwezigheid van

Jezus heeft de man hem bij zijn leerlingen gebracht. Maar, zo meldt hij, zij hebben hem niet kunnen genezen.

Jezus wordt razend. Als een woedende Mozes die zijn stenen tafelen stukbreekt op de werkelijkheid van alledag, vaart Jezus fel uit:

‘Ongelovige en ontaarde generatie, tot wanneer zal ik bij u zijn, tot wanneer zal ik het met u uithouden!’ Niet toevallig woorden die veel gelijkenis vertonen met de laatste grote redevoering die Mozes houdt namens God in het boek Deuteronomium.

Ik zit er een beetje mee. Op het eerste gezicht lijkt het me nogal een verschil of je rondom een gouden kalf danst of niet in staat bent om een zieke jongen te genezen. Ik bedoel dit: wie onder ons heeft eigenlijk niet de ervaring machteloos te staan rondom de ziekte van zijn naasten? Heeft niet hartstochtelijk gewild dat dit niet gebeuren zou? Heeft, vaak tegen beter weten in, gehoopt dat het ooit over zou gaan? Wie weet, miraculeus genezen van een ziekte die onvermijdelijk op de dood uitloopt? Misschien, en dat hoop je dan, hoort hij, hoort zij, tot die paar procent die het redden zal. Bij wie dat experimentele medicijn, die weinig bekende behandeling ergens in de VS, aan zal slaan. Wie staat en stond niet machteloos bij de demonen die de geest van je geliefde overnemen? Onder wie hij zeer lijdt en niets wat je eraan kunt doen. De wanen die hem, die haar beheersen en in beslag nemen. De moeilijke weg die hij zal gaan. Welbeschouwd moederziel alleen, al doe je nog zo je best om een beetje liefdevol in zijn buurt te blijven. Maar je moet hem, haar laten gaan. Niet zelden aan de zelfgekozen dood die nog te preferen is boven dit leven dat gaan leven is maar eerder een levende hel. En dan zou dat ongeloof zijn? Ontaarding? Omdat wij anderen niet kunnen helpen? Niet kunnen genezen? Er hooguit een beetje zijn en

hopen dat dat wat helpt. Misschien, Heer Jezus, zou het hier een tandje minder mogen met wat meer begrip voor de weerbarstige werkelijkheid waarin wij leven?

Natuurlijk geeft de bestraffing en uitdrijving van de demon die het leven van deze jongen beheerst, voldoende antwoord op deze vraag naar het begrip van Jezus voor de werkelijkheid waarin wij leven en waardoor wij worden beheerst. Dat is het punt niet. Het gaat blijkbaar om iets anders. Het gaat om de overgave, ja, je zou zelfs kunnen zeggen, de religieuze verering van deze werkelijkheid. Je danst eromheen, als was het een gouden kalf. Je gelooft niet wezenlijk meer dat er nog een andere werkelijkheid mogelijk zou zijn dan deze werkelijkheid. Deze demonische en door kwade geesten en machten beheerste werkelijkheid. Al die elementen die zich manifesteren en eisen dat je daarvoor op de knieën valt en hen aanbidt. De voornaamste kritiek die de profeet Jeremia op zijn volk formuleert, is dat zij doen alsof er helemaal geen bevrijding, alsof er helemaal geen uittocht uit Egypte heeft plaatsgevonden! Zij hebben zich helemaal verzoend met deze werkelijkheid. Met hun brandoffers en slachtoffers beamen zij deze werkelijkheid nog eens een keer. Wordt deze werkelijkheid religieus gelegitimeerd. Terwijl het enige wat God vraagt, is naar zijn stem te horen en zo te wandelen op de weg van de bevrijding. Dat doen zij niet. Ergens onderweg is het gaan stokken. Hebben zij zich vastgezet. Geloven zij niet wezenlijk meer dat het ergens naartoe gaat en dat deze werkelijkheid niet de laatste werkelijkheid en het laatste woord zal zijn. Dan wint de duivel. Dan hebben de demonen het rijk alleen. Een bijbelcommentaar van Tom Naastepad draagt de titel: 'Geen vrede met het bestaande'. Maar dat zou net zo goed het devies van heel de bijbelse theologie kunnen zijn.

Maar opnieuw: wat kunnen wij dan uitrusten tegenover deze demonische werkelijkheid? Tegenover de demonen die ons leven en bovenal het leven van anderen beheersen? Uiteindelijk zijn de leerlingen - net als wij - van goede wil. Zij wilden, maar zij konden de bezeten jongen niet genezen. En daar kunnen wij ons alles bij voorstellen. Hoe vaak moeten ook wij niet machteloos toekijken bij het leed, bij het verdriet, bij de waanzin van anderen? Wat kunnen wij doen? Het is - op de keper beschouwd - zo verschrikkelijk weinig. Bijna niets. En toch maakt het alles uit.

Want wie meent dat het hierbij blijven zal. Dat er nooit iets zal veranderen, valt onvermijdelijk ten prooi aan het cynisme. Aan de mening dat dit zo ongeveer is wat het is. En dan lacht de duivel. Hoe dan, is de vraag, vinden wij hier een begaanbare route?

Het valt mij op dat de laatste tijd het leven in een TBS kliniek actueel is. Ik begreep dat er nu een documentaireserie over op de televisie is maar mij trof een lange reportage daarover in de krant over de beruchte Van Mesdagkliniek in Groningen. In deze boeiende reportage wordt zelf al opgemerkt dat de verschillende bouwstijlen de verschillende benaderingen van TBS bewoners representeren, van de houten schrootjesplafonds van het therapeutisch jij bent oke en ik ben oke van de jaren zeventig, tot de strak functionele en repressieve van het begin van deze eeuw tot de pastelkleurige verblijfsruimten van vandaag. En even zo bont zijn de maatschappelijke opvattingen over TBS geweest die natuurlijk ook binnen de muren hun invloed hadden. De huidige directie heeft nadrukkelijk gebroken met de opvatting van de vorige dat het vooral ging op preventie en internering en probeert zo goed en

kwaad als het gaat, iets van een leven op te bouwen met voor een groot deel voor het leven verloren groep mensen. Ik was er diep van onder de indruk. Kijk, genezen doen ze niet en succesverhalen zijn er eigenlijk ook niet. Maar heel zelden lukt het om bewoners weer normaal terug te laten keren in de maatschappij. En er is een categorie bij wie dat ook zeer onverstandig zou zijn. Naïef zijn ze daar ook niet. Er zijn ook ronduit gevaarlijke mensen bij. Maar ook heel veel die eigenlijk zichzelf tot grootste vijand zijn. Het heeft iets uitzichtloos en je zou er makkelijk alle moed bij kunnen verliezen. Maar onvermoeibaar eten therapeuten met hen. Zijn ze boos op hen als ze te laat komen. Of schelden of hun taken niet uitvoeren. Zingen ze samen. Praten ze met hen. Ongetwijfeld zullen ze het zelf niet zo zeggen. Maar ik kan me niet voorstellen dat je dit werk kan doen zonder een greintje hoop, een greintje vertrouwen in een betere wereld. Al is dat vertrouwen soms maar zo klein als een mosterdzaadje. Als dat ontbreekt, is er geen beginnen aan en zal er ook nooit een einde aan komen.

‘Dit soort’, zo sluit Jezus af, ‘vertrekt niet dan door bidden en vasten’. Een opmerkelijke slotzin. De demon is machtig maar is kennelijk niet opgewassen tegen eigenlijk zoiets eenvoudigs als bidden en vasten. Kleine tekenen van een hoopvol en vertrouwensvol leven. Zoals de gang op zondag naar de kerk. Zingen en het delen van brood met hopelozen. Hardnekkig menen dat het anders zal worden en dat het beter kan. Het vasthouden van deze hoop, van dit vertrouwen, al is het maar een mosterdgreintje, daar heeft de duivel niet van terug.

Amen.